

Біяграфіі сяброў Народнага сакратарыяту БНР

За гэтыя гады я шмат разоў углядалася ў цяпер ужо многім вядомую фатакартку сяброў Народнага сакратарыяту Беларускай Народнай Рэспублікі, зробленую ў Менску ў 1918 годзе. Час даў нам магчымасць да канца ўбачыць зямны лёс кожнага з тых, хто самаахвярна працаваў на нашу незалежнасць, хто аддаў Беларусі ўсе свае сілы і, як мы ведаем, у многіх выпадках і само жыццё. Таму цяпер, перад чарговай гадавінай святкавання ўтварэння БНР, згадайма светлым словам кожнага з іх. І няхай гэтыя кароткія радкі аб тых, хто гадаваў першыя, лшчэ зусім кволяы парасткі нашай незалежнасці, будуць сведчаннем таго, што яны назаўжды засталіся ў Гісторыі – той, якая творыцца зараз і будзе працягвацца далей, пасля нас, сённяшніх....

Вольга Інатава.

Заўвага: кароткія біяграфіі сяброў Народнага сакратарыяту падаюцца ў адпаведнасці з тым, як абазначаны іхнія прозвішчы на фатакартцы, а менавіта: "Злева направа: сядзяць: А. Бурбіс, Я. Серада, Я. Варонка, В. Захарка, стаяць: — А. Смоліч, П. Крэчэўскі (на здымку абазначана – Крэчэўскі – В.І.), К. Езавітаў, А. Аўсянік, Л. Заяц.

Алесь Бурбіс (псеўданім *Стары Пілін*) нарадзіўся 8 кастрычніка 1885 г. у Вільні. Яго шматбаковая дзейнасць выклікае павагу і здзіўленне: за 37 гадоў свайго кароткага жыцця ён быў адным са стваральнікаў Беларускай Сацыялістычнай Грамады ў 1903 годзе, а праз чатырнаццаць гадоў, адбыўшы тры гады ў Віленскай турме за сваю рэвалюцыйную дзейнасць, узначаліў у 1917 годзе Маскоўскую арганізацыю БСГ. У дваццаць гадоў ён стаў кіраўніком і адным са стваральнікаў "Мейшагольскай рэспублікі" ў Віленскім павеце і гэта ў 1905 годзе!

У 1918 годзе ён кароткі час быў консулам Беларускай Народнай Рэспублікі ў Маскве. Стварэнне БССР здалося яму трыумфальным завяршэннем працы па дзяржаўным стварэнні беларускай незалежнасці, і ён з энтузіязмам працягваў працаваць над яе ўвасабленнем у жыццё: ужо ў 1919 годзе працуе ў Наркамземе Літоўска – Беларускай ССР, а ў 1920 –м удзельнічае ў стварэнні газеты "Савецкая Беларусь" (якая пазней ператварылася ў "Советскую Белоруссию", дзе сёння, бадай што, яго ўжо наўрад ці сталі б друкаваць – В.І.). Ён імкліва "ідзе" па савецкай службовай лесвіцы: уступіўшы ў 1921 г. у Камуністычную партыю, у гэтым жа годзе пачынае працаваць намеснікам наркама замежных спраў БССР, а ў 1921 – 1922 стаў членам ЦВК. Паспеў за гэты час заснаваць таварыства Чырвонага Крыжа на Беларусі, апроч таго, найбольш вядомы як адзін са стваральнікаў беларускага прафесійнага тэатра.

Свой след Алесь Бурбіс пакінуў не толькі ў галіне рэжысуры і актёрства, але і як навуковец, чыя манаграфія "Кароткія нарысы па эканамічнай геаграфіі Беларусі" у многім вызначыла дзяржаўную палітыку

БССР у 1920-я гады, і, як пішацца ў "Энцыклапедыі гісторыі Беларусі", яго "эканамічныя ідэі і погляды... прычыніліся да ўзбуйнення БССР у 1924 і 1926" гадах.

У Нацыянальным архіве РБ захоўваецца ягоны дыпламатычны пашпарт як генеральнага консула БНР пры ўрадзе РСФСР.

Янка Серада – нарадзіўся 1 траўня 1879 г. у в. Задзвэй Навагрудскага павета Менскай губерні. Скончыў Варшаўскі ветэрынарны інстытут. Ваяваў на Маньчжурскім фронце ў 1905 – 1906 г.г. Удзельнічаў у Першай Сусветнай вайне, а паміж гэтымі войнамі працаваў ветэрынарам і выкладчыкам Мар'іна – Горскай сельскагаспадарчай навучальні.

Як актыўнага дзеяча беларускага нацыянальна – вызвольнага руху яго абралі старшынёй Прэзідыума Усебеларускага з'езду 1917 году (таго самага, раззанага бальшавікамі – В.І.), а ў 1918 годзе менавіта ён узначаліў Раду Беларускай Народнай Рэспублікі. У 1919 – 1920 г.г. уваходзіў у Часовы беларускі нацыянальны камітэт, прэзідыум Найвышэйшай рады Беларускай Народнай Рэспублікі.

Паміж гэтымі падзеямі і арыштам у ліпені 1930 году ляжалі гады працы навуковым супрацоўнікам Інбелкульта, арганізатарам і дырэктарам Менскага ветэрынарна-зааветэхнічнага тэхнікума, дацэнтам Беларускай сельскагаспадарчай акадэміі ў Горы – Горках (дзе, як хацелася б спадзявацца, некалі будзе на ганаровым месцы вісець ягоны партрэт – В.І.).

Апошнія гады ягонага жыцця – гэта пяцігадовая ссылка ў Яраслаўль, Краслаг у Краснаярскім краі (апошнія звесткі пра яго датуюцца 1943 –м годам). Рэабілітацыі – у 1988-м і 1989-м гадах – не перамя-

нілі ўпартага маўчання, якое і дасюль нібыта вісіць над ягоным лёсам...

Язэп Варонка – нарадзіўся 4 красавіка 1891 г. у Сакольскім павеце, які цяпер належыць Польшчы.

Быў вольнаслухачом юрыдычнага факультэта Пецярбургскага ўніверсітэта, але з-за недахопу сродкаў не змог працягваць навучанне. Пазней існаваў на журналісцкія заробкі – друкаваўся пад псеўданімам **Юрый Вегаў** у розных пецярбургскіх газетах. У 1917 годзе ўступіў у Беларуска-сацыялістычную грамаду, неўзабаве ўвайшоўшы ў склад Цэнтральнага камітэту. Удзельнічаў у падрыхтоўцы і правядзенні Усебеларускага з'езду 1917 г. Адзін з ініцыятараў абвешчэння Беларускай Народнай Рэспублікі. У снежні 1918 г. – красавіку 1920 г. – міністр беларускіх спраў і член кабінета міністраў Літвы. Утварэнне БССР разглядаў як палітычны манеўр, з дапамогай якога бальшавікі хацелі "авалодаць розумамі элементаў, што нацыянальна адрадзіліся".

У 1923 годзе выехаў у Злучаныя Штаты Амерыкі, дзе адным з першых арганізоўваў беларускі палітычны рух. Выдаваў газету "Белорусская трибуна", вёў перадачы на беларускай і рускай мовах на чыкагскім радыё. Памёр 4 чэрвеня 1952 г.

Васіль Захарка нарадзіўся 1 красавіка 1877 г. у вёсцы Дабрасельцы Гарадзенскай губерні (цяпер – Зэльвенскага раёна). У 28 гадоў – настаўнік царкоўна – прыходскай школы, пазней – на вайскавай службе. Член Беларускай сацыялістычнай грамады, адзін з арганізатараў з'езду беларускіх вайскоўцаў Заходняга фронту, які адбыўся 22 кастрычніка 1917 г. На Усебеларускім з'ездзе 1917 г. абраны сябрам Рады. Быў арыштаваны бальшавікамі, пазней вызвалены.

Ва ўрадах БНР займаў розныя міністэрскія пасады, а пасля расколу Рады 13 снежня 1919 г. стаў намеснікам старшыні Прэзідыума Народнай рады БНР. У 1923 годзе выехаў на эміграцыю ў Прагу. Не прызнаў Менск адзіным цэнтрам нацыянальна – дзяржаўнага адраджэння Беларусі, а з 8 сакавіка 1928 да свайго смерці 6 сакавіка 1943 г. – бадай, самага цяжкага ў гісторыі Рады часу – прэзідэнт Рады БНР. **Шэрыым быў Пётра Крэчэўскі**, цяпер яны ляжаць на адных могілках у Празе, і ля іхніх магіл заўсёды 25 сакавіка збіраюцца

Першы ўрад БНР - Народны Сакратарыят: (злева направа сядзяць) Алесь Бурбіс, Іван Серада, Язэп Варонка (старшыня), Васіль Захарка; (стаяць) Аркадзь Смоліч, Пётра Крэчэўскі (Крэчэўскі), Кастусь Езавітаў, Антон Аўсянік, Леанард (Лявон) Заяц

беларусы. У 199... годзе пашчасціла і мне пабыць там, у гэтым святым для кожнага беларуса месцы, разам з незабытай Зорай Кіпель і сп. Вітаўтам, у шэрагу нашых знаных беларускіх дзеячоў – В.І.)

Можна толькі з бо-лем у сэрцы ўявіць сабе яго ў эміграцыі, далёка ад радзімы, адкуль ён быў вынесены жорсткімі нава-ліцамі бальшавіскай экспансіі, у час, калі, нямоглы, ён марыў аб незалежнасці Беларусі і адчуваў, што дні яго злічаны...

Частку архіваў БНР перад смерцю, як аб тым пішуць даследчыкі, ён перадаў Ларысе Геніюш, ягона-й зямлячцы і выдатнай паэтцы. І яна нязломна стаяла перад катамі Беларусі, якія дарэмна дамагаліся ад яе звестак аб тым.

Яго публіцыстычная спадчына – працы "Галоўныя моманты беларускага руху", "Беларусь – роля і значэнне на Усходзе Еўропы", артыкул "Дзве культуры і дзве экспансіі".

Аркадзь Смоліч нарадзіўся 29 верасня 1891 г. у вёсцы Бацэвічы Бабруйскага павету, (цяпер Клічаўскі раён). У 1905 годзе скончыў Менскую духоўную семінарыю, а праз два-наццаць гадоў – Нова-Александрыйскі інстытут сельскай гаспадаркі у Польшчы. Вучыўся ён таксама ў Кіеўскім палітэхнічным інстытуце, што дало яму шырокі круггляд сапраўднага вучонага і яснае разуменне таго, што беларускі народ, які мае сваю ўласную багатую гісторыю, мову і культуру, павінен мець і ўласную дзяржаву. Палітыкай ён заняў-

З поўным тэкстам дакумента можна азнаёміцца ў бібліятэцы